

AJER
AKADEMIC JOURNAL OF
EDUCATIONAL RESEARCH

ISSUE 3

**AKADEMIC JOURNAL
OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

March 2025

WWW.AJERUZ.COM

International Scientific Journal
AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
March 2025

Tashkent 2025

“Academic Journal of Educational Research (AJER)” international scientific journal, issue 1, page **1-52**. March, 2025

"Academic Journal of Educational Research (AJER)" magazine publishes in the form of scientific articles the results of scientific research conducted by professors and teachers of higher education institutions and independent researchers in our Republic and International. Also, scientific articles of the employees who are working in the international and other scientific institutes, production organizations and enterprises of our Republic and conducting scientific research will be included in the magazine.

All articles were posted to the journal's electronic scientific base at www.ajeruz.com

.

OILAGA PSIXOLOGIK XIZMATNING ZARURLIGI

Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li
CHDPU Psixologiya kafedrası o'qituvchisi
olimjonozodqulov30@gmail.com

Iskandarova Ruxshona Sherali qizi
CHDPU Amaliy psixologiya 2-kurs 23/2-guruh talabasi
ruxshonaiskandarova862@gmail.com

Аннотация: В статье описывается потребность семьи в психологической помощи, аспекты поддержания стабильности семьи. Сегодня дана информация о проблемах, наблюдаемых в большинстве семей, и путях их устранения. Объясняются причины семейных конфликтов. Упоминаются кризисы, возникающие в семьях, и их принципы.

Ключевые слова: психологическая служба, семья, конфликт, социальная группа, конфликт, стресс, дискомфорт. депрессия, апатия, агрессия, стереотипность, гармония.

Abstract: The article describes the need for psychological services for families, aspects of maintaining family stability. Today, information is given about the problems observed in most families and ways to eliminate them. The causes of family conflicts are explained. The crises that occur in families and their principles are mentioned.

Key words: psychological service, family, conflict, social group, conflict, stress, discomfort. depression, apathy, aggression, stereotyping, harmony.

KIRISH.

Oila qon-qarindoshlik, qarindoshchilik (nikoh orqali) yoki birga istiqomat qilish orqali bog'langan odamlardan iborat ijtimoiy guruhdir. Ko'p jamiyatlarda oila bolalar ijtimoiylashuvi uchun asosiy institut vazifasini o'taydi. Antropologlar oilalarni matrilokal (ona va uning bolalari), er-xotin (bolalari bo'lsa, nuklear oila deyiladi) va qon-qarindosh (nuklear oila va qaynata-qaynana birga yashovchi) tiplarga ajratishadi.

Oila - nikoh yoki tug'ishganlikka asoslangan kichik guruh. Uning a'zolari ro'zg'orining birligi, o'zaro yordami va ma'naviy mas'uliyati bilan bir-biriga bog'langan. Oilaning eng muhim ijtimoiy vazifalari -inson zotini davom ettirishdan, bolalarni tarbiyalashdan, oila a'zolarining turmush sharoitini va bo'sh vaqtini samarali uyushtirishdan iboratdir. Oilaviy munosabatlar nisbatan mustaqil hodisa sanalsa-da, jamiyatdagi mavjud ijtimoiy, iqtisodiy, mafkuraviy munosabatlar bilan belgilanadi va ular ta'sirida o'zgarib boradi. Shunga muvofiq, har bir jamiyat o'zgarib mos oila tipini, oilaviy munosabatlarni o'rnatadi.

Oila jamiyat tarixida azaldan mavjud bo'lmagan. Ibtidoiy jamoa tuzumining birinchi bosqichida, kishilar to'da-to'da bo'lib yashayotgan davrda jinslar orasidagi munosabatlar muayyan tartib-qoidaga ega bo'lmay, to'dadagi barcha erkaklar va ayollar bir-birlariga

umumiy er-xotin hisoblangan. Tarixiy taraqqiyot jarayonida jinsiy munosabatlar asta-sekin muayyan tartibga solina boshlandi. Dastlab ota-ona bilan farzandlar, so'ngra aka-uka va opa-singillar orasidagi jinsiy munosabatlar taqiqlanib, guruhli oila paydo bo'lgan, lekin bu oilalarda hali er-xotin nikohi barqaror alohida xo'jalikka ega bo'lmagan. Bu davrda tabiiy omil o'z vazifasini tugalladi, ya'ni jinsiy munosabatlar doirasidan qon-qarindoshlar istisno qilindi, jinsiy munosabatlar faqat bir erkak va bir ayol munosabatiga aylandi (yana qarang: Patriarxal oila, Poliandriya, Poligamiya, Poliginiya).

Ma'lumki, mutaxassisga murojaat etgan oilali odamlarning aksariyati turmush o'rtog'i yoki farzandlarining fe'l-atvori o'zgarishini istaydi. Ular bu istagini odatda quyidagicha ifodalaydi: "O'g'lim (qizim, erim yoki xotinim) bilan gaplashib qo'ysangiz, chunki u o'zgarmasa yashash qiyin bo'lib qoldi!" Ammo vaziyat biz o'ylaganchalik oson emas. Chunki atrofimizda paydo bo'layotgan barcha hayotiy vaziyatlarda bizning ham ulushimiz, ta'sirimiz borligini tushunish, ya'ni turli muammolarning paydo bo'layotganiga o'zimiz ham sababchi ekanimizni anglash zarur. Ba'zan nojo'ya fe'l-atvorimiz, xatti-harakatimiz bilan anglab yoki anglamagan holda noxush vaziyatlarni keltirib chikaramiz va okibatda uzoq vaqt iztirob chekib yuramiz. Psixolog xizmatiga murojaat qilishdan oldin ayrim kishilar mavjud muammolarni mustaqil ravishda hal etishga urinib, ba'zan qaltis yo'l tutishi, deylik, uydan bosh olib chiqib ketadi, boshqa ish joyiga o'tadi, farzandlariga "urush e'lon" qiladi, arazlab, kunlab, oylab turmush o'rtog'i bilan gaplashmay yuradi. Lekin har safar hafsalasi pir bo'lib, hatti-harakatini samarasiz deb topadi. Chunki yuzaga kelgan yangi vaziyat ilgarigisidan ham chigalroq ekanini anglab yetadi. Natijada odam o'zini baxtsiz his eta boshlaydi, vaziyatni o'zgartirishga kuch topa olmaydi, uni qiynayotgan muammolar chigallashib boraveradi. Har qanday ijtimoiy guruh jumladan, oiladagi munosabatlar muayyan bosqichda yangicha qirralar kasb etadi. Masalan, deyarli xar bir oilada ota-ona va ulg'ayayotgan farzandlar o'rtasidagi munosabatlarda anglashilmovchilik va ziddiyatlar ko'payib borishini kuzatish mumkin. Bir tarafda - nazorat qilishga o'rganib qolgan ota-ona, boshqa tarafda - hali hatti-harakati va qarorlari uchun ma'suliyatni to'liq his eta olmaydigan farzand turadi. Masalaning chigalligi shundaki, farzandlar ota-onalaridan mustaqil bo'lish va ular nazoratidan qutulish maqsadida ba'zan, hatto hayoti uchun xavf soladigan harakatlarni ham sodir etishi mumkin. Qalbi mehrga to'lik ota-ona esa farzandlarni nazorat etish bilan ularni qiyin ahvolga solayotgani va baxtsiz qilayotganini anglab yetmaydi.

Tabiiyki, insonni o'rab turgan muhit uning shakllanishida yetakchi o'rin tutadi. Ulg'aygan sari insonda unga xos bo'lgan, yon-atrofidagilarda ham ma'noda namoyon bo'ladigan (demak, o'zgalar ham qo'llab-quvvatlaydigan) hatti-harakatlar ko'zga tashlanadi. Psixologiyada stereotip deb atalgan bunday hatti-harakatlar ko'pincha anglanmagan holda amalga oshiriladi. Stereotip atrof muhitga, turli vaziyatlarga moslashish xamda ortikcha zo'riqish-larsiz qaror qabul qilishga imkon beradi. Biroq

ayrim hollarda stereotip shaxs kamoloti yo'lidagi to'siqqa aylanishi va buning asorati shaxslararo munosabatlarga ham ta'sir etishi mumkin.

Inson botina oladigan bunday holat ichki ziddiyat, stress va diskomfort sifatida aks etsa, tashqi fe'l-atvor va xatti-harakatda ishonchsizlik, befarqlik, tushkunlik yoki jahl, asossiz tajovuz kabi holatlarni keltirib chiqaradi. Bu hol insonning aqliy salohiyatiga salbiy ta'sir etib, uning ijodiy imkoniyatlarini cheklaydi.

Shunday qilib, yuqorida tilga olingan holatlar shaxs rivojini cheklashi va tabiiyki, oilaviy munosabatlarda ham muayyan muammolarning paydo bo'lishiga sabab bo'lishi mumkin.

Ko'p hollarda stereotiplarning salbiy ko'rinishi yosh er-xotinning o'z oilasidan olgan tasavvur va tushunchalarida namoyon bo'ladi. Bu stereotiplar anglangan ham, anglanmagan ham bo'lishi mumkin. Xususan, xar qanday oilaviy nizoni, er yoki xotin nazarida, biron bir sababga asosan oqlash mumkin. Eng qiziqarlisi shundaki, bunday hollarda er yoki xotin o'zi anglamagan holda ota- onasining oiladagi axloqiy timsoliga murojaat etadi. Masalan, yangi kelindan "bizning oilamizda axlatni erkaklar olib chiqardi" yoki yosh kuyovdan "hamma oilalarda tugmani ayollar qadaydi" degan e'tirozlarni eshitish mumkin.

Xuddi shunday e'tirozlar ovqatlanish, kiyinish, do'stlar bilan munosabatlar, bolalar tarbiyasi kabi holatlarda namoyon bo'ladi. Ilgarigi hayotiy tajribasiga o'ziga xos omil sifatida murojaat qilgan er-xotin boshqa minglab imkoniyatlarni qo'ldan chiqaradi va haqligini isbotlash yo'lida qattiq ruhiy iztirob chekadi, asabi qaqshaydi.

Oilaviy hayotning dastlabki pallasida yangicha hissiyotlar to'liqini turmushda paydo bo'ladigan muammo va ziddiyatlarni yumshatib turadi. Bu davrda oiladagi noxush vaziyat, er yoki xotin o'rtasidagi ichki nizo tashqi munosabatlarda deyarli namoyon bo'lmaydi. To'planib borayotgan zo'riqishning oldini olmaslik natijasida ikki juft orasidagi o'zaro tushunish, ishonch, tayanch nuqtalarida o'zgarish paydo bo'la boshlaydi va vaqt o'tishi bilan bu keskin nizoni keltirib chiqaradi. Shu ma'noda, boshqalar oldida er-xotin o'zlarini baxtli qilib ko'rsatishi psixologik nuqtai nazardan xatarlidir, chunki ichki norozilik, ikkiyuzlamachilik, aybdorlik hissi ertami kechmi, samimiylilik, ishonch, sevgi, o'ziga ishonch, quvonch kabi hislardan ustun kelishi va asta-sekin bu yuksak insoniy tuyg'ularning so'nishiga sabab bo'ladi.

Demak, fe'l-atvor va hatti-harakatni o'zgartirish orqaligina vaziyatga, atrofdagilarga ta'sir etish va ular bilan o'zaro munosabatlarni sog'lomlashtirish mumkin. Shundagina har qanday keskin vaziyatni hal etish, yangi oilaga xos psixologik muhitni sog'lomlashtirishni e'tiborga olib, mavjud muammolarning oqilona yechimini topish mumkin bo'ladi, oilada o'zaro hurmat, bir – birini qo'llab – quvvatlash, tushunishga intilish, ishonch va muhabbat tuyg'usi shakllanadi.

Oilaga psixologik xizmat ko'rsatishda esa ushbu holatga jiddiy e'tibor qaratishga to'g'rikeladi.

Oiladagi inqirozlar:

O'rganish davri, Bu davr turmushning ilk 3-5-yiliga to'g'ri keladi. Bunda qaynona-kelin munosabatlari, birinchi farzand krizisi, er-xotinning bir-biri bilan yashashga o'rganishi bu yog'iga turmushning chiroyli kechishiga ta'sir qiluvchi muhim omil bo'ladi.

Moliyaviy muammolar davri. Turmushning ilk 3 yilidan yaxshi o'tib olgan juftliklar endi yangi muammolarga duch keladi. 2-bosqich odatda 5-7 yil davom etadi. Bu davrda odatda oilada yana bir farzand dunyoga keladi, yosh oila esa biron katta ishga qo'l uradi.

Zerikish davri. Turmushning 10 yilligidan boshlanadigan bu davrda oilada odatda bolalar bog'cha maktab yoshida bo'ladi, moliyaviy holat stabillashgan, er-xotin esa bir-biriga o'rgangan bo'ladi. Mana shunda er-xotin munosabatlari sinovdan o'tadi.

Bolalar muammolari kattalashgan davr. Endi er-xotin orasidagi suhbatlar farzandlar haqida, uydagi muammo va kelishmovchiliklar farzand tufayli, bahslashuv ham farzand mavzusida bo'ladi. Farzandlar kelajagi biroz aniqlashtirilganida bu davr ham asta sekin so'nadi.

Hosil olish davri. Mana shu davrdan boshlab er-xotin oilaviy umri davomida ekan urug'larining hosilini terishni boshlaydilar. Farzandlariga yaxshi tarbiya bergan bo'lsalar, ulardan chiroyli amallar ko'radilar.

Amalga oshirilgan tadqiqotlar natijasida oilalarning baxtli bo'lishining quyidagicha tamoyillari tuzildi:

Doim turmush o'rtog'ingiz bilan o'zingizni qiynayotgan narsalar haqida gapiring (ichingizga yutmang) va uni eshita biling.

Turmush o'rtog'ingiz kamchiliklariga sabrli bo'ling, axir sizda ham kamchiliklar yo'q emas.

Aldamang, samimiy bo'ling

Turmush o'rtog'ingizga ishonang, uning ozodligini cheklamang,

Uy yumushlarini bo'lib oling.

Turmush o'rtog'ingiz fikrini hurmat qiling, o'zingizga o'xshatishga harakat qilmang.

Turmush o'rtog'ingiz fe'lini qadrlang, shundayligicha qabul qiling, aynan o'sha sizda yo'q bo'lgan fazilatlarni hurmat qiling.

Qadriyatlaringiz haqida gaplashing, oilaviy tarixingiz bilan bo'lishing, umumiy qadriyatlarni yarating.

Do'st bo'ling, bir biringizni baxtiyor qilishga harakat qiling (oilada faqat muhabbat bo'lib do'stlik bo'lmasa, bunday oilalarda uzoq baxtiyor hayot bo'lishi qiyin, er-xotin bir-biri bilan do'st kabi mehribon va hurmatda bo'lishi kerak).

Bir-biringiz bilan gaplashing (faqat muammolar bilan cheklanib qolmaydigan, yaxshi hayot kechirayotganligingiz haqidagi suhbat oilaga birlik keltiradi).

Jinsiy aloqda garmoniya. Bir-biringizni doimo xursand qiling, ehtiyojlaringiz haqida gaplashing

Bir-biringizdan dam olib turing (safarlar, dugona va do'stlar bilan uchrashuvlar, ota-onanikiga borib turish).

Umumiy rejalar qiling

Kelajakni chiroyli qilish uchun umumiy orzular yarating.

Oila va oilaviy qadriyatlar doimo chambarchas bog'liq va bir-birisiz mavjud emas. Agar oila bo'lmasa, oilaviy qadriyatlar tabiiy ravishda o'z ma'nosini yo'qotadi. An'anaviy oilaviy qadriyatlar g'amxo'rlik va sevgiga asoslanadi. Oilaning bosh sarboni ota bo'lsa, ona oilaning tinchligini mustahkamlovchi, unda voyaga yetayotgan farzandlarlar tarbiyasi bilan shug'ullanuvchi, mehr- muhabbat ulashuvchi muqaddas zot sanaladi. Azaldan oila-muqaddas dargoh, nikoh esa buzilmas rishta sanaladi. Oila mustahkam, tinch, halol va pok bo'lsa, jamiyat ham osoyishta, mustahkam, farovon bo'ladi. Aksincha, oilalarda parokandalik, buzg'unchilik bo'lsa, o'sha jamiyat buziladi, tichlik, hotirjamlik yo'qoladi, u oqibatda chuqur tanazzulga yuz tutadi. Baxtli oilalar tufayli baxtli jamiyat vujudga keladi.

Ma'naviy jihatdan bir-biriga sabr qilish lozim bo'lganiday, moddiy jihatdan ham qanoatli va sabrli bo'lish juda muhimdir. Oilaning tinch, farzandlarning baxtli bo'lishligida er-xotinning har ikkisi ham oiladagi o'z burchlarini astoydil ado etishga intilishlari muhimdir. Mustahkam va saodatli oilada er-xotin o'zaro totuv yashashi bir-birining yaxshi va yomon jihatlarini ko'tarishi, ayb va kamchiliklarini kechirishi, tinch va totuv yashashi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Bowlby, J. (1969). Attachment and Loss: Vol. 1. Attachment. New York: Basic Books.
2. Piaget, J. (1952). The Origins of Intelligence in Children. International Universities Press.
3. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
4. "Rivojlanish psixologiyasi. Pedagogik psixologiya" Z.T.Nishanova, N.G.Komilova, D.U.Abdullayeva, M.X.Xolnazarova "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati" nashriyoti. Toshkent-2018
5. "Rivojlanish psixologiyasi" fanidan ma'ruzalar matni Jo'rayev O'tkir Toshpo'latovich
6. "Umumiy psixologiya" G'oziyev.E "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati" 2010
7. Musurmonova O. Ma'naviy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. –T.: O'qituvchi, 66-bet
8. O'zbek pedagogikasi antologiyasi // Tuzuvchi-mualliflar: K.Hoshimov, S.Ochil. – Toshkent: O'qituvchi, 1995. – 137-bet

9. Ozodqulov Olimjon Bahodir o'g'li. (2024). Rahbar va xodim munosabatlarning boshqaruv jarayonidagi psixologik xususiyatlari. Образование наука и инновационные идеи в мире, 41(1), 110–113. Retrieved from <https://www.newjournal.org/index.php/01/article/view/12079>

10. Sirojiddin Amangeldiyev Nurg'aliy o'g'li . Psixologik maslahat gipotezalarini shakllantirish. Central asian academic journal ISSN: 2181-2489 OF scientific research volume 1 I ISSUE 1 I 2021. <https://search.app/R78CQ7R1YR9Sg7PR6>

AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
international scientific journal
3-son

Nashr qilingan sana: 29.03.2025.
Shrift: "Times New Roman".

“ACADEMIC JOURNAL” MCHJ

Manzil: 700096, Toshkent shahri, Chilozor tumani, Bog‘iston ko‘chasi, 116/6.
www.ajeruz.com, info@ajeruz.com, +998950457172